

Л.Ф.Гайдуков
доктор історичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Інституту міжнародних відносин КНУ
імені Тараса Шевченка

О.А.Борділовська
кандидат історичних наук,
науковий співробітник Інституту міжнародних відносин КНУ
імені Тараса Шевченка

НОВЕ БАЧЕННЯ НАЦІЇ В КОНЦЕПЦІЇ ‘ІНДІЯ–2020’ ПРЕЗИДЕНТА А.П.ДЖ. АБДУЛ КАЛАМА

У статті аналізується нова концепція сучасного розвитку Індії - «Індія – 2020», висвітлюються пріоритети соціально-економічного політичного та зовнішньополітичного напрямків, чинники внутрішньої трансформації індійського суспільства та зміцнення авторитету і позицій цієї держави на міжнародній арені, результати та перспективи двосторонніх українсько-індійських взаємин.

Ключові слова: Республіка Індія, концепція, Абдул Калам, „Індія-2020”, лібералізація, трансформація, інфраструктура, інформаційні технології, цивілізаційні цінності, процвітання, нейтралітет українсько-індійські відносини, плюралізм.

Республіка Індія займає особливе місце серед країн, які позбулися колоніальної залежності. Від самих початків існування як незалежно держави Індія демонструє світові власний шлях розбудови демократичного суспільства, розвитку економіки та зміцнення власних позицій у світі. Існування певних демократичних традицій у суспільстві, дотримання зважених принципів у зовнішньополітичній діяльності та успіхи в проведенні економічних реформ сприяли тому що наразі Індія – не лише визнаний лідер у південноазійському регіоні але й один з провідних гравців на геополітичній карті світу, і ця позиція дедалі міцніє. Проте Індія й досі залишається багато в чому загадковою та незрозумілою, зокрема – європейцям, звиклим до іншої системи ціннісних орієнтирів. Важко збагнути феномен сучасної Індії - поєднання найпередовіших новацій з традиційними цивілізаційними особливостями.

Звертаючись до народу Індії напередодні святкування Дня

Республіки в січні 2004 року, Президент країни А.П.Дж. Абдул Калам оголосив про своє бажання вкотре поділитися власними думками щодо “...еволюції прекрасної Індії, яка має поєднувати економічне процвітання із системою цінностей, яка є нашим цивілізаційним надбанням” [15].

Дійсно, Республіка Індія подає чудовий приклад поєднання традиційних орієнтирів у розвитку суспільства з прогресом у галузі економіки, науки та технологій. Одна з найдавніших країн світу сьогодні є також країною, що належить до десяти держав, як розвиваються найшвидше. Наразі Індія – потужна країна, четверта у світі за макроекономічними показниками (після США, Китаю та Японії), із загальною сумою ВВП 2, 23 трлн. \$, на початку тисячоліття рівень його щорічного приросту досить стабільний і становить 6–6,5% за останніми даними він перевищує 7%. У своєму виступі Абдул Калам з цього приводу зазначив: “Економісти з усього світу попереджають що в 2020 році сценарій розвитку світового господарства матиме абсолютно інший вигляд, ніж сьогодні, й одну з передових позицій у ньому посідатиме Індія”[15].

Тому тема, запропонована авторами статті, є дійсно актуальною оскільки нова концепція розвитку Індії вже працює, вона має вирішальне значення для самої країни, також не можна відкидати її міжнародного аспекту. Не лишається осторонь й Україна: стосунки між нашими державами завжди були дружніми, а після стадії певного “охолодження” наприкінці 90-х років наразі вийшли на новий етап розвитку. Рік 2002-й фахівці-міжнародники назвали роком “поновлення стратегічного партнерства” – після успішного офіційного візиту до Індії Президента України Л. Кучми 2–5 жовтня 2002 року. У 2003 році відбулося декілька візитів – колишнього міністра іноземних справ України А. Зленка, голови Верховної Ради України В. Литвина, як сприяли подальшому політичному зближенню двох країн та надалі поштовх більш динамічній економічній співпраці. Досвід Індії до того ж може бути використаний в Україні, а для цього потрібно принаймні знайомство з ним.

Слід зазначити, що багато в чому сучасні концепції розвитку індійського суспільства спираються на ідеї, прийняті як фундамент відразу після здобуття незалежності. У листопаді 1947 р. комітетом ІНБ було ухвалено резолюцію, яка визначала за основну мету діяльності уряду досягнення добробуту і прогресу народу Індії, встановлення в країні мирними засобами кооперативного співтовариства, на базі рівності можливостей, політичних, економічних і соціальних прав та налаштованих на мир і співпрацю [4]. Згодом ці орієнтири були

закріплено в конституції Республіки Індії, яка стверджує, що основною метою держави є ліквідація бідності, але не шляхом експропріації існуючої власності, а завдяки збільшенню національного багатства та ресурсів і справедливого їх розподілу, а також розвитку політичної і соціальної демократії, забезпечення мінімального рівня прав, необхідних для життя вільної людини в цивілізованому світі [1].

Індійці часто називають себе найбільшою у світі демократією. Дійсно, Індія – найбільша у світі багатопартійна парламентська республіка, кількість виборців під час останньої виборчої кампанії становила 620 млн. чоловік. Проте майже 40% індійського населення проживає за межею бідності, країна постійно зіштовхується з такими проблемами, як корумпованість у політиці, нерівномірність економічного розвитку, етнічні та конфесійні суперечності, кастовий менталітет на різних рівнях соціального життя. Тому, зберігаючи вірність конституційним принципам, а також традиційним орієнтирам суспільства, уряд Республіки Індії ставить нові завдання, націлені на економічну могутність і розвиток справжнього демократичного суспільства, для чого протягом останнього десятиріччя було проведено низку економічних реформ у супроводі з ідеологічною підтримкою на державному рівні.

Нову економічну політику в Індії було розпочато ще на початку 90-х. Її суть становлять: лібералізація торгівлі та інвестицій, фінансова стабілізація, реформа підприємств державного сектору економіки, зменшення бюрократичного контролю, “сільська індустріалізація”, розвиток наукоємних галузей і високих технологій. Сьогодні можна визнати, що Індія досягла значних успіхів у лібералізації економіки. Тепер вона більш відкрита світові, що відповідає потребам сьогодення – як внутрішнім, так і зовнішнім. Реформи показали потенційні можливості країни, відкрили нові шляхи розвитку національної економіки. У 1998 році було скорочено перелік галузей, які підлягали обов’язковому ліцензуванню, від 14 до 9, скасовано близько 700 інструкцій щодо роботи державних підприємств для їх звільнення від зайвого бюрократичного контролю [3]. 2000 року було проведено важливі реформи у страховому бізнесі, які передбачали спрощення доступу як приватного, так і іноземного капіталу. Було створено умови для організації сумісних підприємств ще в цілій низці галузей – від фармацевтичної до гірничої.

Ще одним напрямком залучення іноземних інвестицій в індійську економіку є стратегія “аутсорсінгу”, яка набула особливої гостроти і умових глобалізації торговельно-економічних відносин. Останнім часом представники багатьох провідних фірм світу зацікавлені в індійських

фахівцях у галузі інформаційних технологій і телекомунікацій, а також у фінансовій сфері. Очікується, що до 2008 року в індустрію “аутсорсінгу” може бути залучено приблизно 17 млн. індійців [9].

Загалом вихід країни з економічної ізоляції співпав зі зростанням попиту на фахівців в галузі програмування – Індія здійснила справжній прорив на світовому рівні в галузі інформаційних технологій. Цьому сприяла й державна підтримка високотехнологічного сектору, про що йтиметься далі. Зазначимо також, що нині багато висококваліфікованих фахівців індійського походження працюють за кордоном і становлять значну частину працівників таких всесвітньо відомих компаній, як “Microsoft” (36%), “NASA” (32%) та ін., що також працює на користь зміни іміджу Індії на міжнародній арені [7].

Найбільш репрезентативно бачення Індії, її внутрішньої трансформації та посилення міжнародних позицій викладено в концепції “Індія – 2020”, одним з авторів якої є нинішній Президент Республіки Індії доктор Авул Пакір Джайнулабдін Абдул Калам. Ця людина дійсно є символом сучасної Індії, настільки неординарною особистістю, що хотілося б познайомити українських читачів з його біографією. Майбутній доктор наук і видатний політичний діяч народився 15 жовтня 1931 року на півдні Індії, у штаті Тамілнад, у невеличкому індійському храмовому містечку Рамешварам, проте, у мусульманській родині. Такий збіг обставин, можливо, сприяв формуванню толерантного світогляду, оскільки серед його друзів вчителів були представники різних конфесій. З дитинства він проявив схильність до точних наук і згодом здобув освіту в Мадраському технологічному інституті. Одержавши диплом інженера авіаційного проектування та будівництва, він розпочав працю в Директорат технічного розвитку і виробництва Міністерства оборони Індії, пізніше – в Індійській організації з космічних досліджень. У 1982 році уряд Індії Ганді доручив йому очолити національну ракетну програму, над якою він працював майже 20 років, створюючи “ракетний щит” батьківщини. Справді вражаючими є досягнення індійців у цій галузі, у ході реалізації програми були здійснені випробування ракет різних класів: малого радіусу дії класу земля – повітря “Трішул” (1985), класу земля – земля “Прітхві” (1988) і ракети середньої дальності “Агні” (1989). Усі ці досягнення пов’язані з ім’ям Абдул Калама, та само, як ядерні випробування на полігоні Покхран у травні 1998 року. Саме тоді газета *Bombay Times* охрестила його “Людина-ракета” [14] “Президент-ракета” – називають його журналісти, і не лише за професію, але й відмічають у такий спосіб його активну життєву позицію [2].

1997 року вчений був відзначений вищою нагородою Індії “Бгарат ратна” – за визначний внесок у розвиток вітчизняної науки та сприяння подальшому розквіту індійської нації 1998 – одержав премію імені Індіри Ганді за “об’єднання нації”. Від листопада 1999 року до президентських виборів 2002-го доктор Абдул Калам обіймав посаду головного наукового радника індійського уряду. Саме в ці роки ним була сформульована концепція “Індія – 2020”, над якою він продовжує постійно працювати і яку розглядає як реальний план перетворення Індії на високорозвинену країну. 12 липня 2002 року в Індії відбулися президентські вибори, за результатами яких (4152 голоси з 4785 можливих) 12-м в історії незалежної Індії президентом став Абдул Калам. Його кандидатура була запропонована панівною коаліцією й отримала повну підтримку опозиції, у чому немає нічого дивного: усе своє життя вчений, фізик і філософ присвятив служінню нації, демонструючи конфесійну толерантність і глибоку відданість культурній спадщині рідної країни в поєднанні з вірою в її прогрес у найближчому майбутньому [10].

Кандидатура Абдул Калама дійсно видається бездоганною з багатьох точок зору. По-перше, його високий ступінь наукових знань і досвід практичної діяльності в їх застосуванні, мабуть, не має собі рівних, тим більше, що йдеться про стратегічні галузі, які гарантують подальший економічний розвиток і безпеку країни. По-друге, він має глибокі філософські погляди на минуле і сучасне Індії та є справжнім знавцем індійської культури, її особливостей. Широко відомо, що індійський Президент – шанувальник класичної індійської музики і поезії, він пише вірші рідною тамільською мовою і непогано грає на віні класичні раги в стилі “карнатік”. По-третє, він здатен зрозуміти будь-які верстви індійського населення: таміл за національністю мусульманин за віросповіданням, походженням з небагатої родини будівника рибацьких човнів, він з дитинства зростав в атмосфері багатоетнічного і поліконфесійного суспільства, яка сприяла вихованню віротерпимості. Доктор Абдул Калам – знавець не лише Корану, але і священних книг індуїстів, як справжній мусульманин він творить намаз але вважає себе до того ж бгактом, відданим послідовником індуїстського бога Вішну. Він – переконаний вегетаріанець послідовник традиційної для буддистів та індуїстів доктрини ненасилля “Для великої людини релігія – шлях до знаходження нових друзів маленькі ж люди перетворюють релігію на поле для боротьби”, – стверджує він [12].

Той факт, що Абдул Калам став третім (після Факіра Хусейна і 1967-ому та Фахруддіна Алі Ахмеда в 1974-ому) в історії Республіки

Індія президентом-мусульманином, розцінювали по-різному. Багато іноземних спостерігачів вважали, що таке обрання є аж надто показовою демонстрацією з боку Індії принципів секуляризму, тим більше що воно знов припало на загострення стосунків з Пакистаном. Проте більшість самих індійців схильні розглядати це інакше. Вважається, що мусульманин, але справжній патріот, зможе довести свою відданість країні (у якій 83 % населення – індуси) у найкращий спосіб під час перебування на найвищій посаді. Слід також зазначити, що він не збирається обмежувати свою діяльність лише представницькими функціями, як зазвичай належить президенту. Активна життєва позиція, величезний досвід і бажання працювати на користь батьківщини – запорука підтримки президента з боку власного населення, а постійне спілкування передусім з молоддю – надійний шлях до втілення його мрій і сподівань у реальність.

Більшість ідей Абдул Калама щодо трансформації індійського суспільства було викладено в книжку “Індія–2020: Бачення в новому тисячолітті”, яка побачила світ у 1998 році. Написана в співавторстві з Й.С. Раджаном, книжка містить новий погляд на основні вади та переваги сучасної Індії, її проблеми та шляхи їх розв’язання. Вражає той факт, що під час написання книжки було використано велику кількість різноманітних матеріалів – документів, результатів соціологічних опитувань, для чого було залучено до роботи близько 500 висококваліфікованих фахівців у різних галузях науки, техніки та соціології, і праця ще понад 5 000 учених була використана для загальних висновків і розробки конкретних рекомендацій. Результатом цієї натхненної праці стало визначення стратегічної мети – перетворення Індії в найближчі 20 років з країни, що розвивається, на розвинену, і детальна розробка шляхів її досягнення. Пізніше ці ідеї знайшли подальший розвиток в іншій книжці Абдул Калама – “Розум що палає”, у його програмних виступах та інтерв’ю.

Концепція отримала також назву “другого бачення нації”, “першим баченням” Абдул Калама вважає рух за досягнення незалежності. Усвідомлення того, що Індія має звільнитися від іноземного панування, прийшло вперше, на думку Абдул Калама, у 1857 році, під час антианглійського повстання сіпайів. Знадобилось довгих 90 років для досягнення цієї мети [14]. Після 50 років поступового прогресу прийшло усвідомлення необхідності нового бачення Індії – не лише вільної, але й процвітаючої країни. На втілення в життя мрій про перетворення Індії з країни, що розвивається, на високорозвинену концепція “другого бачення” відводить приблизно 20 років.

Основною метою, навколо якої будується програма трансформації

Індії, є перетворення Індії на процвітаючу країну, яку поважатимуть у світі. Ось чому Абдул Калам визначає три основні індикатори: багатство країни, добробут її народу та представництво на міжнародних форумах. “Найважливіші завдання, що постають перед нами, – побороти злиденність у нашому суспільстві, забезпечити відповідні соціальні та економічні можливості для всіх індійців, а також безпеку їх життя” [13]. Таким чином, головним об’єктом боротьби Абдул Калам, як і більшість його співвітчизників, називає злиденність коріння всіх проблем, а індійський народ заслуговує на те, щоб жити краще у високорозвиненій країні. Досягнення статусу розвиненої країни згідно з концепцією “Індія–2020” можливе за умов реалізації п’яти програмних напрямків, так званих «мега-місій»:

- подальший розвиток і трансформація сільського господарства та харчової промисловості;
- якісне й надійне постачання електроенергії у всі частини країни;
- розвиток освіти й охорони здоров’я;
- пріоритетність інформаційних технологій;
- стратегічні сектори, які гарантують національну безпеку та могутність.

Концепція враховує той факт, що 3/4 індійського населення мешкає в селі і зорієнтована на подальшу інтеграцію міста і села для зміни реального життєвого рівня населення. Вона не передбачає, навіть за умов подальшої урбанізації, радикальної трансформації традиційно суспільної структури, а націлена на якісні зміни в житті сільського населення. Для кожної галузі промисловості розроблена конкретна програма дій, і всі вони мають бути узгоджені та інтегровані в загальнонаціональну розбудову господарства. Інтеграція спрямована на галузеву взаємопідтримку та створення найбільш сприятливих умов для успішних перетворень. Так само детально розроблені програми розвитку сільського господарства, націлені не лише на збільшення виробництва (планується досягти цифри в 360 млн. тонн зернових), але й на якісні зміни. Загалом розроблено 17 великих технологічних пакетів – програм з трансформації таких основних секторів, як сільське господарство, охорона здоров’я, інфраструктура, стратегічні галузі, створено на державному рівні 35 документів, які регламентують конкретні кроки перетворення [14]. Великого значення надається теоретичній базі трансформації: заохочуються науково-дослідні проекти й розробки, їх підтримують на державному рівні.

У концепції йдеться про власний шлях Індії, її особисту модель розвитку в епоху модернізації, хоча в праці “Індія–2020” підкреслено

що Індія непоодинокa у своїх пошуках шляху до кращого майбутнього, зокрема згадуються схожі проблеми Малайзії, Китаю Японії, Кореї, Ізраїлю. Але, незважаючи на схожість деяких моментів розвитку, приклади інших країн “не працюють” в індійському випадку Єдиний спільний ключовий момент має бути, на думку авторів врахований, а саме – надання пріоритетної уваги розвитку технологій що обов’язково сприяє росту добробуту. Щоб перетворити Індію на розвинену країну, згідно з концепцією нового бачення, передусім необхідна “революція розуму”, тому дійсно особливі надії покладаються на вчених країни, новітні розробки яких мають відповідати глобальним завданням, які висунуті Урядом країни Індійський інтелект, підкреслюється в концепції, має особливу цінність завдяки потужному досвіду тисячоліть. Якщо він буде доповнений силою сучасних технологій, таке поєднання зможе забезпечити могутність країни – економічне процвітання та національну безпеку.

Чи не в такому поєднанні слід нині шукати запоруку вражаючих успіхів Індії у сфері інформаційних технологій? Розвиток цього напрямку вже майже десятиріччя вважається в країні пріоритетним користується державною підтримкою та пільгами. Широко відомим є той факт, що сучасна Індія посідає друге після США місце у світі за кількістю англomовних фахівців у галузі інформаційних технологій. Для координації зусиль і контролю діяльності у галузі інформаційних технологій було запроваджено роботу Національного Центру Інформатики. Уряд країни лібералізував галузь телекомунікацій створив відповідні умови для конкуренції між штатами щодо залучення інвестицій в інформаційні технології. Ще на початку 90-х було започатковано парки програмних технологій, наразі діє 30 технологічних парків та ще 14 перебувають у стадії створення [9]. У 2000 році частка Індії на світовому ринку комп’ютерних технологій зросла майже до 20% і близько 30 % висококваліфікованих комп’ютерних фахівців у сучасному світі індійці за походженням. Очікується подальше зростання прибутків від експорту програмного забезпечення: у 2000 році експорт перевищив суму в 6 млрд \$, прогноз на 2008 рік – 50 млрд. \$ [5]. Запорукою здійснення таких прогнозів може стати той факт, що диплом інженера-програміста в Індії щорічно одержують 100 тисяч молодих спеціалістів, кількість профільованих вузів і факультетів при цьому постійно зростає. Тільки вищі навчальні заклади м. Бангалор – центру індійської “Силіконової долини” - випускають 25 тисяч спеціалістів на рік – майже стільки ж, скільки всі вищі навчальні заклади США разом [9].

Серед успіхів у сучасних галузях слід назвати космічну програму

Індії: вона є шостою країною у світі, яка успішно вивчає космічний простір, здійснила запуск не лише 10 супутників, а й ракет-носіїв, як виводять на орбіти космічні кораблі інших країн. Доктор Абдул Калам – один з активних творців цієї програми, у 1963–1964 рр. він проходить стажування в “NASA”, потім працював в Індійській Організації космічних досліджень разом з доктором Вікратом Сарабгаї – “батьком” індійської космічної програми. Сьогодні він вважає, що для Індії настав час активнішого освоєння космічного простору, зокрема, у найближчих планах індійських учених – дослідження Місяця і Марса, що становим поштовхом для натхнення молодих учених.

Одночасно з вдалим засвоєнням космосу та успіхами і інформаційних технологіях на глобальному рівні можна говорити про нову перспективну сферу для індійської науки – біотехнологію. За прогнозами фахівців, ця найсучасніша галузь може в найближчий час стати для Індії сектором, що принесе нові матеріальні статки та визнання у світі [8]. Крім того, ідеться про позитивний досвід використання технологій для реалізації важливих програм і життєво необхідних заходів, тобто про справжню “наукову революцію” можливість реальних змін завдяки високим технологіям і науковим дослідженням.

“Революція розуму”, крім підтримки та впровадження наукових досягнень, передбачає також зміну стереотипів мислення мільярдно нації. Яскраві особистості власним прикладом мають впливати на інших членів суспільства, сприяти формуванню більш активно громадянської позиції. Кожен індієць має відчувати власну відповідальність за подальшу долю рідної країни. Патріотизм повинен бути вищим за політику і релігію, а також повинен мати конкретніший вимір, вважає Абдул Калам. Недостатньо сказати: “Моя Індія – велика” слід зробити щось для зростання її величі. “Лише мрії ведуть до думок а думки – до дій. Дія є необхідністю для кожного громадянина та лідерів, які вірять у цю доктрину”, – зазначає Абдул Калам [12]. Особливо чому такий важливий власний приклад президента – ученого, який використав свій талант і знання для добробуту рідної країни.

Концепція “другого бачення індійської нації” є соціально зорієнтованою, і це дуже важливо в умовах Індії з її численним населенням, конфесійними, етнонаціональними й кастовими суперечностями. У своїх роботах Абдул Калам неодноразово підкреслював, що економічні показники не завжди висвітлюють реальний стан речей. Тому важливим є саме соціальний їх вимір – те наскільки вони забезпечують добробут населення, гарантують реалізацію можливостей представників різних верств суспільства. Д

речі, такі “соціальні аспекти” економічної трансформації привертати увагу багатьох індійських учених. Серед них – лауреат Нобелівської премії в галузі економічних наук (1998 р.) професор Амаратія Сен, видатний представник індійської економічної школи. Дослідження феномену злиденності принесли йому світову славу саме завдяки гуманізації економічної думки, що дуже важливо для таких країн, як Індія, Бангладеш, Пакистан. Рівень прибутків є, на думку А. Сена, дуже сумнівним показником, головним є спроможність отримувати ті чи інші соціальні й матеріальні блага, від їжі та одягу до реальної участі в житті суспільства [6]. Ці думки знайшли підтвердження і в книжках Абдул Калама: “Пристойна тривалість життя, робота, що забезпечує основний комфорт, та хороша медична допомога – ось наша мрія про розвинену Індію” [12]. Особливого значення надається соціальним гарантіям, оскільки в умовах індійського плюралістичного суспільства суттєвою проблемою є надання рівних можливостей усім достойним кандидатам у здобутті освіти й роботи, боротьба із соціальною й економічною дискримінацією. Серед найбільш актуальних завдань – зростання рівня початкової та середньої освіти, збільшення долі освіченого населення від 52% (1991 р.) до 80% (2020 р.), а також активізація ролі жінок у багатьох галузях економічної діяльності.

Цікавим є також звернення Абдул Калама до цивілізаційних цінностей індійців для їхнього використання в сучасних умовах. У своїх працях він неодноразово згадує досягнення індійської нації, її внесок у розвиток світової науки (математики, астрономії, географії). “Індія завжди була країною знань і вона повинна віднайти себе в цьому аспекті” [12]. Ідеться передусім про прикладний характер науки, адже саме знання завжди були основною рушійною силою прогресу. Наразі особливі надії покладаються на вчених країни, новітні розробки яких повинні забезпечити втілення актуальних завдань у життя. Розвиток науки, за думкою Абдул Калама та його співавторів, має забезпечити високий рівень технологій, які гарантують економічне процвітання і національну безпеку.

Оскільки індійці завжди з пошаною ставилися до знань, вони так само шанували людей, які ці знання мали і передавали іншим, тобто до вчених і вчителів. Традиція наказує більш за все цінувати свого наставника – гуру, тому “...великі вчені країни мають можливість переконати інших у можливості втілення мрій у реальність” [12]. Таким гуру може стати будь-яка яскрава особистість, людина дії, не обов’язково вчений або педагог. Президент країни подає власний приклад – він постійно зустрічається з молоддю – учнями середніх

шкіл, коледжів та університетів по всій країні, відповідає на її питання і прислуховується до порад і думок молоді. Населення Індії нині дуже “молоде”: понад 700 млн. індійців – молодь у віці до 35 років. Цей факт, безумовно, враховується автором концепції “другого бачення індійської нації”, який називає молоде покоління основним багатством нації. Розрахунок доволі простий і водночас правильний: молодь більш амбітна, вона бажає жити краще і такі бажання викликають відповідні дії, що в поєднанні з любов’ю до батьківщини і мають спричинити позитивні зрушення. Під час звернення до нації 25 січня 2004 р. Президент оголосив “клятву молоді” і закликав повторити її разом, одностайно. Клятву складають десять позицій, серед яких – відданість обраній освіті та роботі навчання грамоті 10 неосвічених, посадка 10 молодих дерев “перевиховання” та позбавлення від згубних звичок 5 сільських мешканців, допомога знедоленим та інвалідам, запобігання корупції, відмова від релігійної, кастової та мовної дискримінації, гордість за успіхи власної країни [15].

Підкреслимо, що концепція “Індія–2020”, зорієнтована в майбутнє зовсім не відкидає минулого, закликаючи пишатися своєю історією та цінувати її досвід. “Ми – велика цивілізація, і кожен з нас, народжений тут, має довіряти мудрості цієї цивілізації”, – стверджує Абдул Калам [12]. Проте йдеться не лише про наукові досягнення й культурні здобутки. Одним з найцінніших орієнтирів індійської традиційної культури завжди була теорія ненасилля, пріоритет мирних шляхів розв’язання проблем. Тож ця мудрість також має бути використана і в сучасному світі. Слід зазначити, що керівництво країни неодноразово підлягало критиці як у самій Індії, так і за кордоном щодо виробництва і випробувань ядерної зброї саме в контексті суперечностей і принципів ненасилля. Як учений, причетний до розробки ракетного озброєння, Абдул Калам також неодноразово відповідав на питання про таку суперечність: “У мене не було ніяких сумнівів. Створюючи таку зброю, я насправді забезпечую мир для своєї країни. Відтепер жодна країна не наважиться напасти на нас...” [11]. Той факт, що Індія скористалась правом ядерного вибору і власноруч розробила свою ядерну програму (починаючи з 1974 року), на його думку, відповідає потребам часу, але не заважає вірити у світ без насилля. Індійська земля в різні історичні періоди часто зазнавала іноземних вторгнень і загарбань, проте ніколи індійці не чинили нападів на інші народи демонструючи повагу до свободи інших народів. Свого часу Дж. Неру пропонував “нульовий варіант”, який передбачав повну відмову від ядерної зброї, але він не був прийнятий країнами-членами ядерного

клубу. Саме Індія – засновник і лідер Руху неприєднання, який багато в чому базується на традиційних цінностях індійців, зокрема доктрині ненасилля. Еволюція ядерної політики Індії в жодному разі не передбачає, на думку її лідерів, відмови від цих принципів. “Сила поважає силу”, – стверджує Абдул Калам, Індія має дбати про свої стратегічні інтереси, і ядерний потенціал дає змогу вести на рівних діалог з провідними країнами світу. З другого боку, для втілення і життя мрій про розвинену, конкурентноспроможну Індію передусім необхідні мир і безпека. Розуміння цієї необхідності сприяло прийняттю індійським урядом мораторія на подальші ядерні випробування.

Особливого значення надається в концепції також охорон навколишнього середовища. Інтеграція зі світовою економікою поступово призводить до сприйняття нових цінностей і систем споживання, зростанню добробуту. Саме ці чинники спричиняють необхідність більшої турботи про довкілля, а також появи нових стандартів харчування й охорони здоров'я.

Слід також зазначити, що концепція перетворення Індії і найближчі дві декади на високо розвинену країну викликала досить скептичне ставлення. Багато хто у світі ототожнює Індію і злиденність, а тому сумнівається в можливості таких великих перетворень. Проте реальність цієї програми можна судити хоча б з того, що деякі завдання висунуті наприкінці 90-х рр. з орієнтиром на дві декади для її досягнення, уже сьогодні втілені в життя. Наприклад, Індія мала посісти четверте місце серед країн з найбільшими макроекономічними показниками в 2020-ому [13], але вже в 2003 році це стало реальністю за більшістю позицій. Рівень щорічного приросту ВВП мав становити не менш ніж 6,5% у перші роки з подальшим збільшенням до 10% у 2020 році, на початку 2004 року вже йшлося про ріст у 8% [15].

Іншим суттєвим моментом є зниження темпів приросту індійського населення, про що також неодноразово йшлося в книжках Абдул Калама, як про важливий чинник реалізації соціальних програм. За останні 5 років вони справді змінилися – від 2 до 1,5% щорічного приросту, і ця цифра є дуже суттєвою для Індії. Важливою перевагою на користь реальності висунутих завдань, зокрема, для обміну інформацією зі світом, є також те, що постійно збільшується кількість англомовного населення країни. Не остання роль належить також ідеологічному чиннику – активній пропаганді та підтримці нових програм на державному рівні.

Нарешті, постійно стабільною на сучасному етапі є роль Індії і розв'язанні завдань світового рівня – її участь у процесах глобалізації

світової економіки та активна роль у міжнародних відносинах зокрема, участь в антитерористичних та миротворчих операціях Республіка Індія – одна з держав, що користується у світі великою повагою на політичному рівні. Як країна-ініціатор Руху неприєднання вона доказала світу відданість принципам нейтралітету та невтручання у справи інших країн, повагу до інших цивілізацій і народів.

Таким чином, завдяки гігантським крокам, які здійснила Індія у галузях науки і технологій, космічних досліджень, ядерної енергетики інформаційних технологій, лібералізації промисловості, вона стала державою, яка посідає гідне місце в спільноті націй. Великі ресурси – людські й матеріальні, у сукупності зі стабільною економічною системою та демократичними принципами організації суспільства закріпленими Конституцією, – роблять зрозумілими амбіції Індії щодо посилення її представництва на світових форумах. Зокрема, з огляду на вище перераховані чинники, Республіка Індія претендує на постійне членство в Раді Безпеки ООН. Таке представництво, за концепцією «Індія–2020», має стати світовим визнанням Індії, належною оцінкою її внеску в розвиток світової наукової та культурної спадщини, а також сучасних досягнень. У післямові до програмної книжки «Індія–2020...» доктор Абул Пакір Джайнулабдін Абдул Калам зазначав: «Індія – нацією мільярда людей. Прогрес нації залежить від того, як люди мислять... Індія повинна мислити як мільярдна нація...»[13]. «Свобода розвиток та відповідна позиція у світі» – такою є мантра, молитва президента країни для майбутнього Індії.

Література

1. Басу Д.Д. Основы конституционного права Индии / Пер. с англ. – Москва, 1986. – С. 5, 63.
2. Боровой Я. «Президент-ракета» // Новое время. – 2002. – №30. – С.23.
3. Брагина Е. «Индия: продолжение экономических реформ» // Международная экономика и международные отношения. – 1999. – №8. – С.109–113.
4. Володин А., Шаститко П. Пусть не обманет надежда. – Москва, 1990. – 241 с.
5. Гхош М. Індія: розставляючи крапки над «і». Посольство Індії в Україні. – К., 2002. – С. 2.
6. Маляров О. Амаратья Сен – исследователь проблем нищеты и неравенства // Азия и Африка сегодня. – 2000. – №5. – С.52–58.
7. Потапов А. Информационный потенциал Индии // Азия и Африка

сегодня.– 2002.–№5.– С.10–17.

8. Рао Р. Биоинформатика: Индия идет в авангарде // Индия. Перспективы. –2003.– (май). – С.22–23.
9. Семенець О.,Суботін К. Завдяки стратегії “аутсорсінгу” // Політика і час. – 2004. – № 1.– С. 35–40.
10. Урядовий кур’єр. – 2002. – 3 серпня.
11. Ченгаппа Р. Как создавалось ядерное оружие Индии // Азия и Африка сегодня. – 2003. – № 3. – С.47–55.
12. Abdul Kalam A.P.J. Ignited minds. Unleashing the power within India. – New Delhi, 1998. – P. 5, 7, 40, 108, 120, 186.
13. Abdul Kalam A.P.J. With Y.S.Rajan India 2020: Vision for the New Millennium. – New Delhi, 1998. – P. 13, 153, 305.
14. Eternal Quest. Life and Times of Dr. Avul Pakir Jainulabdeen Abdul Kalam. –New Delhi, 2002. – P. 54, 71, 90–91.
15. <http://www.indianembassy.org.ua>

В статье анализируется новая концепция современного развития Индии – «Индия-2020», освещаются приоритеты социально экономического, политического и внешнеполитического направлений составляющие внутренней трансформации индийского сообщества, укрепление авторитета и позиций этого государства на международной арене, результаты и перспективы двусторонних украинско-индийских отношений.

Ключевые слова: Республика Индия, концепция, Абдул Калам, „Индия-2020”, либерализация, трансформация, инфраструктура информационные технологии, цивилизационные ценности процветание, нейтралитет, украинско-индийские отношения плюрализм.

The article analyses the new concept of the contemporary development of India – “India – 2020”; highlights the social-economic, political priorities and those of the foreign policy; explores the internal transformation factors of the Indian society and consolidation of the authority and positions of the state on the international level, the results and perspectives of the bilateral Ukrain-India relations.

Key words: Republic of India, concept, Abdul Kalam, “India-2020”, liberalization, reform, reformation, infrastructure, information technologies, civilizational values, prosperity, neutrality, Ukrainian-Indian relationship, pluralism.

